

سال‌های تپش و رویش

بررسی مطبوعات مهاجرین مقیم ایران در دهه‌های ۶۰ و ۷۰

□ حمزه واعظی

قيام عمومی مردم در سال ۱۳۵۸ علیه نظام نوابی کمونیست در افغانستان، موجب رویش و گشایش فصلی شد که در آن گروه‌ها، احزاب و دسته‌های متعدد و مختلفی سر بر آوردند و هر کدام بر اساس علائق مذهبی، قومی، محلی و محیطی، بخشی از مردم و نیروهای مبارز جو را به محور شعارها، انگیزه‌ها و علائق خاص خود گردآورده و رهبری نمودند.

این گروه‌ها و احزاب برای ایجاد ارتباط با هواداران و مخاطبان و ترویج و تبلیغ اهداف سیاسی و آرمان‌های ایدئولوژیک خویش، نیاز به یک «زبان» و وسیله مؤثر، راحت و سریع‌الانتقال داشتند. یک «نشریه» می‌توانست مطمئن‌ترین و ساده‌ترین وسیله این‌گونه ارتباط باشد. از همین‌رو، به تعداد احزاب و گروه‌های سیاسی، نشریات سیاسی نیز تأسیس و وارد عرصه فعالیت‌های انقلابی و جهادی شد.

با توسعه فعالیت‌های سیاسی و جهادی احزاب، سرگرمی‌ها و سیاست‌گذاری‌های آن‌ها به خارج از کشور استقرار و انتقال یافت. توان مالی این احزاب و وجود امکانات و تسهیلات چاپ و پخش در کشورهای محل اقامت، پرداختن به کار نشریات و تمرین فعالیت‌های مطبوعاتی را برای احزاب تسهیل کرد. آمادگی ذهنی و فکری خیل عظیمی از مهاجرینی که در کشورهای محل اقامت احزاب، پناه گزیده بودند، زمینه مساعد دیگری بود که پرداختن به امور مطبوعاتی و انتشار نشریات حزبی و سیاسی را مقبول و مورد توجه می‌ساخت. به همین دلیل هر حزبی که با به عرصه فعالیت‌های سیاسی می‌گذاشت، ساده‌ترین و گویاترین زبان برای تبلیغ و القای موجودیت و حضور خود را یک نشریه می‌دانست. کوچکترین حزب و گروه سیاسی صاحب یک «ارگان نشراتی» بود که آرمان‌ها، خواسته‌ها و شمارهای خویش را توسط آن، به مردم و هواداران خود ابلاغ و توجیه می‌کرد.

ظهور و وجود احزاب در تاریخ بیست‌ساله تحولات پسین افغانستان، آثار و تبعات متفاوتی را در زندگی اجتماعی جامعه این کشور تحمیل کرده است که در سیر و ثبوت این تحول، نشریات حزبی و سیاسی نقش و جایگاه مشخص و مطّولی داشته‌اند. این نشریات علاوه بر کارکردهای سیاسی و ابزاری، از جنبه تاریخی نیز آینه تاریخی روایت‌های مستند از واقعات و حوادثی هستند که بر سرنوشت افغانستان، تأثیر گذاشته است.

مجموعه شعارها، تلاش‌ها، موضعگیری‌ها و سئزیه‌جویی‌هایی که این نشریات را محتوا بخشیده، جزئیات مستند تحولات و تطوّراتی است که در روابط اجتماعی و سیاسی نیروهای حادثه‌ساز کشور حاکم بوده و احساسات و ذهنیت‌های عامه اجتماعی را شکل بخشیده و به سمت شعارها، موضعگیری‌ها و قنطربندی‌های متفاوت و گاه متقابل هدایتگری نموده است.

یکروز دیگر این نشریات، هویت بخشیدن به فرهنگ و رفتارهای سیاسی و اجتماعی خاصی است که در بستر تحولات بیست‌ساله گذشته و عمدتاً در میان نیروهای اجتماعی و سیاسی خارج از کشور به ظهور و ثبوت رسیده است.

می‌دانیم که زندگی اجتماعی مهاجرین و پناه‌گزیان خارج از کشور، از رفتار و کردهای سیاسی گروه‌های و احزاب، تأثیر عمیقی پذیرفته است. بخش مهمی از این نوع تأثیرپذیری و ذهنیت‌سازی، فرایند کارها و آموزه‌هایی است که نشریات و ارگان‌های فرهنگی تبلیغی احزاب انجام

داده‌اند. ایجاب این فرهنگ‌سازی، بسیاری از جزئیات و پرداخت‌های ذهنی، رفتاری و هنجاری مهاجرین و مخصوصاً وابستگان و هراسخوهران حزبی و سیاسی را شامل می‌شود.

بنابراین، نشریات تولید شده و فراهم آمده از تحولات بیست سال اخیر، صرف نظر از کیفیت و ساختار فرهنگی‌شان، اولاً آینه‌های از رویدادها و رویکردهای سیاسی و روابط اجتماعی و ملی اند؛ ثانیاً سازنده ذهنیت و الگوهدنده رفتارها و کردهای اجتماعی مردم و نیروهای اجتماعی هستند و ثالثاً مولد و مروج نوعی فرهنگ، هنجارها، باورها و آموزه‌های اجتماعی در میان توده‌های انسانی و ملی کشور می‌باشند.

□ هدف این گفتار، بررسی کیفی و کتلی مطبوعاتی است که در یکی از حوزه‌های بزرگ و عمده مهاجرین افغانی، یعنی جمهوری اسلامی ایران، تکوین و تدوین یافته‌اند. انتخاب این حوزه به دو دلیل صورت گرفته است:

۱- بخش عمده‌ای از نیروهای سیاسی و احزاب جهادی، در جمهوری اسلامی ایران مستقر و فعال بوده و فعالیت‌های سیاسی و نشراتی خود را در این کشور متمرکز نموده بودند.

۲- فعالیت‌ها و تحولات مهم و مؤثری در حوزه کارهای فرهنگی-نشراتی-بخصوص در دهه ۷۰- در میان احزاب و مهاجرین در این کشور صورت پذیرفته که در تاریخ تحولات سیاسی، اجتماعی و فرهنگی بیست‌ساله اخیر تأثیرگذار و قابل تأمل بوده است.

هدف این نوشته، نگاه کلی و انتقادی به مجموعه فعالیت‌های مطبوعاتی‌ای است که از سال ۱۳۵۸ تا ۱۳۷۸ از سوی احزاب و نیروهای فرهنگی افغانستانی در کشور ایران صورت گرفته و کارنامه‌های متفاوتی را در عرصه‌های مطبوعاتی و فرهنگی ارائه کرده است. بررسی این کارنامه، نیازمند تقسیم آن به دو حوزه و موقعیت زمانی متفاوت و مشخص است؛ چراکه سیر تکوینی و تکمیلی جریان مطبوعاتی فعال در این کشور، دو گزاره و جریان کیفی متفاوت را به نمایش گذاشته است؛ تا ۱۳۶۸ است و دهم سیر تکمیلی و کیفی مطبوعات و نشریات از ۱۳۶۸ تا ۱۳۷۸ است که هر کدام از این دو محدوده زمانی دارای ویژگی‌ها، خصوصیات و کیفیت متفاوت و مخصوص به خود است.

مطبوعات مهاجرین از ۱۳۵۸ تا ۱۳۶۸؛ ویژگی‌ها و کارکردها

بررسی محتوایی و درونمایه‌ای این نوع نشریات، نمایشگر این واقعیت است که عوامل و فاکتورهای «سیاسی» و «احساسی» ویژگی عمومی و ساختار اصلی همه آنها را می‌سازد. در تکوین و تبیین این موضوع، چند نظریه نقش اساسی داشته است:

۱- مؤسّسین و اداره‌کنندگان آن‌ها از تجربه و سابقه مطبوعاتی کافی برخوردار نبوده‌اند.

۲- نوع نگاه و انگیزه مؤسّسین و تقدیه‌کنندگان این نشریات، متأثر و متممّن از تعصبات سیاسی، حزبی و قشری بوده و اصولاً فلسفه کار مطبوعاتی را بیشتر تبلیغ و تسلیق شعارها و مراسم‌های حزبی می‌پنداشتند.

۳- فضای اجتماعی و سیاسی حاکم بر محدوده زمانی مورد بررسی، آشفته و انباشته از جزّ منتهب احساسات، شعارها، سطحی‌نگری‌های سیاسی و رقابت‌ها و رسوخ‌پذیری‌های بحرانی بود که زمینه توسعه نوع این نشریات و گسترش درونمایه سیاسی مورد ترویج آنها را تسهیل و مقبول می‌کرد.

۴- نبودن یک الگوی مورد قبول در حوزه اندیشه و فرهنگ و نیز فقدان یک مدل مناسب در عرصه‌های کار مطبوعاتی، عامل دیگری بود که نشریات دوره مورد بحث را دچار سلیقه‌گرایی و سیاست‌زدگی و ذهن‌گرایی ساخته بود.

۵- حزبی و سیاسی بودن قسمت اعظم نشریات و نیز گرایش سیاسی داشتن بیشتر نشریه‌سازان، عاملی بود که سیر و سبزه محتوایی آن‌ها را به سوی زمان‌زدگی و همنوایی و همپایی با وضع موجود و در عین حال، یکنواختی در موضوع و پرداخت مطبوعاتی سوق می‌داد.

بنابراین در مروری کلی که به این دوره زمانی مطبوعات محیط مهاجرت در ایران می‌گردد، می‌توان ویژگی‌ها و کارکردهای این نشریات و مطبوعات را از لحاظ ساختار و منطقی مطبوعاتی، درونمایه و محتوا، سازه‌های فنی و روش و کنش فرهنگی و فکری در محورها و نمایه‌های ذیل برجسته نمود و برشمرد:

حزبی و سازمانی بودن

تعمّد و تکثر احزاب سیاسی و صحنه‌گردانی و رهبری تعامل سیاسی و اجتماعی توسط آنها و برخورداری از امکانات و بهرمندی‌های مالی و سیاسی، عملاً فعالیت‌های مطبوعاتی را در انحصار احزاب قرار داده بودند.

دهه ۱۳۵۸ تا ۱۳۶۸ در واقع دهه سلطه نشریات حزبی در فضای فرهنگی و مطبوعاتی مهاجرین است. احزاب به دلیل موقعیت سیاسی و توان مالی، هم قادر به تدارک و تأمین امکانات نشریه بودند و هم برخوردار از آزادی و حق کسب امتیاز رسمی برای تداوم و تبلیغ مرام و اهداف سیاسی خود در محیط مهاجرت. از همین‌رو بود که به تعداد احزاب و گروه‌های سیاسی-جهادی نشریه، بولتن، مجله و ارگان نشراتی وجود داشت.

بیش از بیست حزب جهادی و سیاسی کوچک و بزرگ در ایران از دفتر و مرکزیت سیاسی برخوردار بودند و همه این احزاب صاحب نشریه و ارگان نشراتی بودند و عمدتاً نام نشریات‌شان هم برگرفته از نام گروه بود. در جدول ذیل، نام گروه‌ها و احزاب و نام نشریات و ارگان‌های نشراتی آن‌ها را مطالعه می‌کنید:

- ردیف / نام گروه / ارگان نشراتی / سال تأسیس / ترتیب انتشار / ملاحظات
- ۱ / سازمان نصر افغانستان / پیام مستضعفین / ۱۳۵۸ / ماهانه / تا سال ۱۳۶۸ ادامه داشت
- ۲ / حرکت اسلامی افغانستان / استقامت (۱۳۵۹) - فجر امید (۱۳۶۰) / ماهانه / فجر امید تا سال ۱۳۷۸ ادامه دارد
- ۳ / پاسداران جهاد اسلامی / پیام پاسدار / جدی / ۱۳۶۴ / ماهانه / پس از چند شماره محدود تعطیل شد
- ۴ / نهضت اسلامی افغانستان / نهضت اسلامی / حمل / ۱۳۵۹ / ماهانه

- ۵ / حزب اسلامی رعد افغانستان / بیکار اسلام / ۱۳۵۸ / ماهانه
- ۶ / سازمان نیروی اسلامی افغانستان / دفاع / ماهانه
- ۷ / سازمان نیروی انقلاب اسلامی افغانستان / ستان / ۱۳۵۹ / ماهانه
- ۸ / جبهه متحد انقلاب اسلامی افغانستان / سنگر انقلاب / نور / ۱۳۶۲ / ماهانه
- ۹ / حزب الله افغانستان / فتح - ظهور / ۱۳۶۷ / ماهانه / ظهور از سال ۷۳ شروع به نشر کرد
- ۱۰ / شورای انقلابی اتفاق اسلامی افغانستان / توحید / قوس / ۱۳۵۹ / ماهانه / پس از چند شماره محدود، انتشار آن / متوقف گردید
- ۱۱ / اسلام مکتب توحید / اسلام مکتب توحید - ندای / حق - تار / ۱۳۵۸ - ۱۳۶۱ / ماهانه
- ۱۲ / حزب دعوت اسلامی افغانستان / پیام دعوت / ۱۳۶۲ / ماهانه
- ۱۳ / حزب دعوت اتحاد اسلامی افغانستان / پیام دعوت، هفته نامه جهاد، ماهنامه دانشجویی رهروان / اسلام
- ۱۴ / روحانیت جوان / هجرت
- ۱۵ / جنبش مسلمانان مبارز / پیام مبارز
- ۱۶ / جبهه آزادی بخش انقلاب اسلامی افغانستان / عاشورا / ۱۳۵۸ / عمر آن خیلی کوتاه بود
- ۱۷ / حزب اتحاد انقلاب اسلامی افغانستان / آزادی
- ۱۳۵۸ / فقط یک شماره نشر شده
- ۱۸ / سازمان مجاهدین مسلمان افغانستان / فریاد مجاهد
- ۱۹ / شورای اتلاف / پیام اتلاف / ۱۳۵۶ / تا زمان تشکیل حزب وحدت در سال ۱۳۶۸ ادامه داشت.

از ویژگی های دیگر این نشریات، نثر روان، مقالات، پرداختن به شعر نثر و اختصاص دادن ستونی ثابت به نام «شعر سحرخ» و چاپ داستان‌واره‌هایی با مضامین اجتماعی و چاپ گزارش‌های اجتماعی-تاریخی بوده است. گرچه عمر کانون مهاجر و نشریات آن کوتاه بود، ولی در آن شرایط زمانی تأثیر فوق‌العاده‌ای در جوانان روشنفکر بر جای گذاشت و مثال و سؤالی شد برای جوانان و نیروهایی که پس از آن به کار فرهنگی و مطبوعاتی می‌پرداختند.

در نخستین شماره پیام مهاجر در مورد خط‌مشی و مواضع و اهداف این نشریه چنین آمده است: «پیام مهاجر تنها نشریه رسمی و ارگان نشراتی و منعکس‌کننده خواست‌ها و آرمان‌های کانون می‌باشد که هر ماه یک بار بخش می‌شود. پیام مهاجر از نظر درج مقالات و نظرات با حفظ اصول بنیادی کانون آزاد است و بیشتر مقالاتی را می‌تواند بپذیرد که در بر دارنده روشنگری عقیدتی و یا منلی باشد. پیام مهاجر در متمسک‌کردن اوضاع افغانستان تنها و تنها کُل جنبش اسلامی و مردمی افغانستان را در نظر دارد و به هیچ حزب و گروه‌ای، چه به نام اسلامی یا غیر آن وابسته نیست. امید ما بر این است تا بتوانیم از این طریق، هم کاری در ادای دین خویش کرده باشیم و هم با این اولین گام، گام‌های بلندتری در احیای فکر دینی، حش منلی و در نتیجه اندیشه مکتبی اسلامی داشته باشیم»^۲

بنابراین نشریات کانون مهاجر از لحاظ سابقه و پیشینه بختگی در پرداخت و کار مطبوعاتی، نگاه نو و دردمندانه به مسائل سیاسی و اجتماعی و تاریخی و دیدگاه انتقادی به فعالیت‌های سیاسی و حزبی گروه‌های بازیگر، کاری ماندگار و تأثیرگذار و متفاوت انجام داده است.

جوانان و نوجوانان تحصیل کرده و در حال تحصیل، با توجه به نیازها و علایق فرهنگی و گرایش ذهنی خود، کوشیده‌اند نشریاتی را تأسیس و تغذیه کنند که پاسخگوی علایق و متناسب با تخصص و تعلق صنفی و سلیقوی آنها باشد. به همین خاطر است که نشریات برآمده بین سال‌های ۷۷ و ۷۶، عمدتاً نشریات صنفی و تخصصی هستند

نیاز آندیشه

دو نمونه قابل توجه در مطبوعات نخستین

در طول این دوره زمان فقط چند نمونه محدود و مشخص از فعالیت‌های مطبوعاتی ارائه شده که مستقیماً و علناً رویه حزبی نداشته است. «حبل الله» (۱۳۶۳) و «پیام مهاجر» و «جوالی» (۱۳۵۷) دو نمونه از تجربه مطبوعاتی در این عرصه شمرده می‌شوند که کوشیده‌اند به موضوعاتی فراتر از چارچوب‌ها و انگاره‌های حزبی و گسترده‌تر از تعلقات و تعصبات گروهی بپردازند.

«پیام مهاجر» و «جوالی» دو نشریه از «کانون مهاجر» بودند که از سال ۵۸ تأسیس شدند و به زردهای منلی و معضلات و چالش‌های اجتماعی جامعه و ملیت‌های افغانستان، به‌ویژه شیعیان و هزاره‌های این کشور پرداخته‌اند. طرح این دودها با نگاه روشنفکرانه از مشخصات و مختصات نشریات کانون مهاجر بوده است.

«حبل الله» نیز در میان نشریات مهاجرین، هم از عمر طولانی‌تری برخوردار بوده و هم کوشیده در فعالیت‌های مطبوعاتی و نشراتی خود از رویه و سیره معمول نشریات حزبی، عدول کرده و با یک عملکرد مستقل و متفاوت، نشانه و نمونه‌ای از تعصب و تحجر حزبی و گروهی را به نمایش نگذارد. مضامین و موضوعات اصلی این مجله بیشتر سیاسی بوده اما به مباحث اعتقادی و تاریخی و فرهنگی نیز پرداخته شده است.

چاپی بودن، جلد رنگی، معرفی شخصیت‌های علمی، فرهنگی و تاریخی افغانستان و پرداختن به مسائل جهان اسلام، معرفی پیشگامان جهانی نهضت اسلامی و بررسی و تحلیل یک‌ماهه تحولات افغانستان در هر شماره، از ویژگی‌های مثبت و مخصوص این مجله به شمار می‌رود.

در شماره اول این مجله در مورد انگیزه، اهداف و خط‌مشی انتشار آن این‌طور و اصول ذکر شده است:

- ۱ - افشای توطئه‌های استعماری در ابعاد گوناگون
- ۲ - رشد استعدادها و خوابیده و راكد مانده ملت مسلمان افغانستان
- ۳ - مطرح کردن مسایل انقلاب مافوق گروهی
- ۴ - مرتبط دانستن و ارتباط دادن انقلاب‌های اسلامی به همدیگر
- ۵ - رد مسأله ملی‌گرایی و ایجاد هماهنگی بین ملت مسلمان
- ۶ - جذب نیروهای مؤمن که تا به حال به علل گوناگون از انقلاب دور بوده‌اند.^۳

به جز این دو، نشریات دیگری هم بودند که در فاصله زمانی ۱۳۵۸ تا ۱۳۶۸ از سوی مجامع و عناصر مختلف سیاسی و فرهنگی منتشر می‌شدند، اما این‌گونه نشریات هم مقطعی، فصلی و زودگذر بودند و پس از چند شماره متوقف می‌شدند و هم از لحاظ کیفیت، موضوع و کمیت تأثیر و تمتق قابل مثالی در حوزه فرهنگی نداشتند و نگذاشتند.

مخاطبان محدود

نشریات حزبی از آن‌جا که عموماً به مسائل سیاسی مورد علاقه خود و نیز طرح شعارها و تبلیغ از ارگان‌های حزبی می‌پرداختند، در میان طیف و دسته خاصی از مردم که هوادار و طرفدار آن حزب بودند، خواننده داشتند. برای هواداران عموماً متعصب و متمسک حزبی، نشریه حزب می‌توانست حکم یک مانیفست سیاسی-ایدئولوژیک را داشته باشد و آموزه‌ها و داده‌های آن را معنا و راهگشای ذهن و ضمیر این‌گونه هواداران گردد. به همین دلیل بود که موضع‌گیری‌های مثبت یا منفی یک نشریه حزبی در مقابل تحولات سیاسی و احزاب دیگر به عنوان معیار و میزان نگرش پیروان آن‌ها قرار می‌گرفت و موجب تحریک و بدبینی و یا سبب نزدیکی و دوستی پیروان احزاب نسبت به همدیگر می‌گردید.

هواداران احزاب به دلیل تمسک ذهنی و تعصب حزبی نسبت به احزاب مورد علاقه خود، مطالعه و القابپذیری از داده‌های اطلاعاتی نشریه آن حزب را به عنوان یک تمهید فردی و ارزشی و مقابلاً برائت از مطالعه نشریات احزاب رقیب را به عنوان نشانه‌ای از سلامت و صداقت حزبی می‌پنداشتند. از همین‌رو مخاطبان نشریات حزبی را عمدتاً هواداران و اعضای آن حزب تشکیل می‌دادند.

زودگذری و فصلی بودن

فلسفه تشکیل و تأسیس نشریات حزبی، چنان‌که گفته شد، تبلیغ و ترویج مرام و موعبت احزاب بود. طبعاً این‌گونه نشریات تا زمانی که فعالیت و انتشار می‌پرداختند که حزب صاحب امتیاز آن‌ها در صحنه سیاسی، حیات و بقا داشته باشد. امّا احزاب و گروه‌های سیاسی، همان‌گونه که شتابزده و زود هنگام تأسیس و تشکیل می‌گردیدند، به همان سرعت نیز از صحنه و گردونه بازی‌های سیاسی حذف می‌شدند. با حذف و حل احزاب، چراغ نشریات متعلق به آن‌ها نیز خاموش می‌شد.

از سال ۱۳۵۸ و همزمان با آغاز قیام مردم علیه نظام کمونیستی در افغانستان، ده‌ها حزب و گروه تأسیس شد ولی عمر اکثر آن‌ها کوتاه بود و بسیاری‌شان بیش از دو-سه بهار در چرخه زندگی سیاسی عمر نکرده و همراه با ارگان‌های نشراتی نوپای خود به تاریخ پیوستند. حتی بسیاری از احزاب بزرگ و قدرتمند نیز علیرغم بر خورداری از

کتاب در شرایط اضطرار

نویسنده: دکتر نوری

موضوع: سیاست، فرهنگ، تاریخ

تاریخ انتشار: بهار ۱۳۸۰

تعداد صفحات: ۱۲۰

قیمت: ۱۰۰۰۰ ریال

ناشر: نشر نوری

آدرس: تهران، خیابان ولیعصر، پلاک ۱۰۰

تلفن: ۰۲۱-۸۸۸۸۸۸۸۸

وبسایت: www.nooripublishing.com

امکانات و موفقیت سیاسی و مالی، نتوانستند همپای عمر سیاسی خود، نشریات و ارگان‌های نشراتی خویش را زنده نگاهدارند. این موضوع قبل از آن که به نوان و تدارک مالی و اقتصادی آنها مربوط گردد، به ضعف توان و تحول فکری، فرهنگی و یا نوع نگاه و برداشت‌شان از قدرت و ظرفیت سیاسی-نظامی خود برمی‌گشت، بدین معنی که برخی از احزاب، کسب موفقیت اجتماعی و تحول موجودیت سیاسی و اشاعه و تثبیت مرام‌های حزبی خویش را در قدرتمندی نظامی و گستردگی سنگرها و قلمروهای نفوذ محلی و منطقه‌ای می‌دانستند و به همین دلیل، یا ضرورتی برای تداوم انتشار نشریه احساس نمی‌کردند و یا ضعف نشریات را با قدرتمندی نظامی و گسترش موفقیت سیاسی خود قابل جبران می‌دانستند.

ضعف نوشتاری و محتوایی

فقدان نیروهای مجرب و باسابقه مطبوعاتی، نشریات حزبی را دچار آفت محتوا ساخته بود. نوشته‌ها، تحلیل‌ها و مقالات چاپ شده در اغلب این نشریات بسیار ضعیف و دارای ساختارهای متزلزل نگارشی، دستوری، ویرایشی و محتوایی بوده است. حتی نوشته‌های جدی و تحلیلی این نشریات هم آمیخته با شعارها و احساسات، و فاقد منطق مستدل و مژین تحلیلی و روزنامه‌نگاری است. نوشته‌ها و تحلیل‌ها، تحلیل‌ها، اکثرآ سیاسی و پیرامون اوضاع و تحولات افغانستان و مسایل جهادی است، اما کمتر از قدرت موثکافی و ریزینی‌ها و ظرف‌های تحلیلی و ژورنالیستی برخوردار است. تکرار، شعار، احساسات و نگرش‌های حزبی، جانمایه اصلی اکثر این نوشته‌ها و تحلیل‌ها را تشکیل می‌دهد. بیانیه‌ها، اعلامیه‌ها و بیان مواضع حزبی در جزئی‌ترین رخدادهای و مسایل، بخش اعظم محتوای این‌گونه نشریات است.

برای نمونه بخشی از سرمقاله یکی از این نشریات را نقل می‌کنم: «هنگامی که روس برای اشباع اشتهای جهانخوارگی‌اش دهن گشود، این بار دست به سوی لقمه‌ای درازکرد که از دهانش سزگش بود، او هرگز نفهمید که تجاوز بر سرزمینی که در مویه‌موی سزولین وجود مردم او خون‌گرم احساسات اسلامی موج می‌زند با آتش بازی کردن است، آتشی که اگر شعله‌ور شود ممکن است شوره‌های آن فراسوی سزوها دامن کرملین را هم بگیرد. اتفاقاً یک شاعر جوان افغانی در اشعار میهنی خود این نکته را گنجانده و انگشت روی این دکمه قرمز نیز گذاشته که:

هنرم سازمانت بر ارش سرخ تجاوزگر
که تا سوزده کرملین از شرارت، میهن ای میهن
آری، حرص و از توسعه‌جویی تیزی تشخیص از او سلب کرد و معمولاً طمع و از پیش از حد دید بشر را در حوزه منافع او محدود و چشم خود را از او دورنگری و آینده‌بینی کور می‌کنند... روس هم در لمعان تند برق‌های طمع چشم را باز نکرده به سرزمین اسلامی افغانستان یورش برد و با اولین گام اشغالی که روی این خاک نهاد، با طوفان کوبنده احساسات اسلامی این مردم رویه‌رو شد...»

دی‌زاین آماتور

کیفیت ضعیف نشریات از نظر فنی و صفحه‌آرایی و عدم دقت و حساسیت در جهت بهبود دی‌زاین، عامل دیگری بود که نشریات حزبی را از حوزه مطبوعات حرفه‌ای و تأثیرگذار دور ساخته بود. این موضوع

ریشه در دو عامل داشت: نخست آن که متولیان این نشریات بیان و تفهیم مفاهیم و شعارهای مورد نظر را مهم می‌دانستند و بر ضرورت پیرایش‌های فنی یا واقف نبوده‌اند و یا این‌گونه پیرایش‌ها را لازم و مهم نمی‌دانستند. دوم آن که گردانندگان و انتشاردهندگان آنها عمدتاً تجربه و سابقه مطبوعاتی نداشتند و به همین دلیل، با امور دی‌زاین که رکنی مهم و اساسی از قنون و اصول کار مطبوعاتی است، ناآشنا بوده‌اند. یکنواختی و شبیه‌سازی در امور صفحه‌آرایی و حتی قطع، در همه نشریات حزبی، نشانی از عدم تجربه و سابقه گردانندگان آنها در امور مطبوعاتی است. قطع اکثر قریب به اتفاق این نشریات، وزیر است. ترتیب مطالب، چین و آرایش صفحات و تزئین صفحات اول و آخر جلد در همه تقریباً یکسان است، به گونه‌ای که اگر نام و عنوان و آرم متفاوت این نشریات را برداریم، این تصویر برای خواننده پیش می‌آید که همه این‌ها یا متعلق به یک ارگان هستند و یا تکرار شماره‌های مسلسل یک نشریه‌اند.

فقدان سوز و یکنواختی موضوع

درونمایه اغلب نشریات حزبی را تبلیغ شعارها و ترویج و تلقین احساسات احتوا بخشیده است، در حالی که رسالت مطبوعات، نباید تولید فرهنگ و ارائه آموزه‌ها و افزایش معلومات سیاسی و فرهنگی باشد، امری که در مطبوعات حزبی کمتر به آن توجه شده است. پیام نشریات حزبی، پیامی فرهنگی و تأثیرگذار بر ذهنیت جامعه نیست. این پیام، یک‌سری داده‌های تجزیه نشده و تکرار و تأکید همان داده‌ها و آموزه‌هایی است که نمی‌تواند بر تغییر ذهنیت و ارائه الگوهای ارزشی و فرهنگی عموم جامعه تأثیر داشته باشد.

ارائه داده‌های سیاسی و ایدئولوژیک این نشریات بدون در نظر گرفتن ظرفیت ذهنی و فرهنگی مخاطبان و به‌دور از شناخت و دریافت واقعیت‌ها از شعور و نیاز مردم و جامعه مخاطب صورت می‌گرفته است. عناصر اصلی تأثیرگذاری مطبوعات، که آموزش دادن، بالا بردن سطح معلومات، جهت‌دهی، الگوسازی رفتاری و فرهنگی، افزایش و عمومیت شمارگان مخاطبان است، در نشریات حزبی دهه ۵۰ و ۶۰ کمتر تحقق و تبلور یافته است.

درونمایه و سوزهای اصلی، ثابت و مشترک همه این نشریات حزبی در چند محور خلاصه می‌شد: ۱- تحلیل‌ها و تبلیغات سیاسی (بیانیه‌های حزبی، مضامین بیان آند پشده و فرماندهان و شخصیت‌های حزبی، مقالات سیاسی پیرامون مسائل تحولات و مسایل روز افغانستان و...) که تقریباً بیش از ۷۰٪ حجم این نشریات را احتوا می‌بخشیده‌است.

- ۲- مباحث اعتقادی، دینی و ایدئولوژیک
- ۳- زندگی‌نامه و یادکردی از شهدا
- ۴- اخبار و گزارش‌هایی از جبهات
- ۵- سوزواره‌ها

به عنوان نمونه فهرست مطالب و موضوعات چند نشریه مهم از احزاب عمده سیاسی را می‌آوریم:

● پیام مستقیمین (نشریه سازمان نصر افغانستان) شماره مسلسل ۳۰، سال چهارم، حوت ۱۳۶۱.

سیاسی:

بیانیه سازمان نصر افغانستان به مناسبت ۶ جدی
موقعیت نیروهای اشغالگر روس در افغانستان
افغانستان از اشغال نظامی انگلیس، تا اشغال نظامی شوروی
قطعه‌نامه ستاد مشترک راهپیمایی سازمان‌ها و گروه‌های اسلامی
افغانستان به مناسبت شش جدی
بیانیه سازمان نصر افغانستان در رابطه با توطئه‌ها و تلاش‌های فعلی
مذاکره سیاسی

بیانیه سازمان نصر افغانستان به مناسبت دهه فجر، سالروز ورود امام
و پیروزی انقلاب اسلامی ایران
نامه مشترک به کانفرانس کشورهای غیرمتحد
خبر:
گزارش از راهپیمایی ۶ جدی
اعتقادی:
مفهوم مکتب در عینیت جامعه

● استقامت (نشریه حرکت اسلامی افغانستان) شماره ۱۸-۱۹
عزب و قوس ۱۳۶۰
سیاسی:

طرح جمهوری اسلامی ایران و مشکله افغانستان
ریش بیریگ در اختیار برژنف
ترکستان اسلامی در شکم کمونیزم شوروی و چین
مصاحبه با آیت‌الله شیخ محمد آصف محسنی
شکست اندر شکست
دینی - اعتقادی:
خاطراتی از حج امسال

حج
دین و اقتصاد
محرم ماه خون و پیروزی
بحث ایدئولوژیکی
گزارش و اخبار:
گزارش‌ها
استاد درگذشت
باز هم افغانستان
از مطبوعات
گرامیداشت شهدا:
به یاد شهید نوراحمد

● پیام پاسدار (ارگان نشراتی پاسداران جهاد اسلامی افغانستان)
شماره اول، سال اول، جدی ۱۳۶۲
سیاسی:
تعمد احزاب و آثار سوء آن
نقشه‌های استعمار بریتانیا
نامه از یک مجاهد در سنگر
اعلامیه نهضت اسلامی به مناسبت بازگشایی مدارس
پرورش و پاسخ
بر قدرت ایدئولوژی
روز جهانی قدس
استعمار و نقشه‌های شوم آن
چرا ایران به جنگ تحمیلی ادامه می‌دهد و چه سودی از آن می‌برد؟
طرح اصولی اتحاد

● نهضت (نشریه نهضت اسلامی افغانستان) شماره دهم - بی تاریخ
سیاسی:
رهنمودهای قیبه عالیقدر آیت‌العظمی منتظری
پیرامون رهنمودهای قیبه عالیقدر
صدمات و برکات انقلاب
چرا ملت افغانستان صلح را نمی‌پذیرد؟
مفهوم سیاست نه شرقی نه غربی، بر حسب یک تحلیل
تعمد احزاب و آثار سوء آن
نقشه‌های استعمار بریتانیا
نامه از یک مجاهد در سنگر
اعلامیه نهضت اسلامی به مناسبت بازگشایی مدارس
پرورش و پاسخ
بر قدرت ایدئولوژی
روز جهانی قدس
استعمار و نقشه‌های شوم آن
چرا ایران به جنگ تحمیلی ادامه می‌دهد و چه سودی از آن می‌برد؟
طرح اصولی اتحاد

● نهضت (نشریه نهضت اسلامی افغانستان) شماره دهم - بی تاریخ

سیاسی:

شعر:
باز موج تازه از خاور خروشدین گرفت
انگیزه‌های انقلاب
آوای غم‌رنگ هجرت با داغ خونین وطن
منم یک پاسداری از...
گزارش:
گزارش از جبهات

● سنگر انقلاب (ارگان نشراتی جبهه متحد انقلاب اسلامی افغانستان) سال اول، شماره ۲، جوزای ۱۳۶۲

سیاسی:
سرمقاله
از امام بیاموزیم
لوی خیانت
توافق شرق و غرب
سپهاسی
خاطرات از انقلاب اسلامی
آیت‌الله‌العظمی منتظری در دیدار با روحانیون و علمای مبارز افغانی
بیانیه احزاب مؤتلفه
دینی - اعتقادی:
در پرتو کلام معصوم
در کعبه شد پدید
میلا امام حسن
چگونه به لقاء الله می‌رسیم؟
تاریخ اسلام
شعر:
باغ وحش
نیمه شیخان
زندگی‌نامه شهدا
اخبار انقلاب اسلامی افغانستان

● نهضت (نشریه نهضت اسلامی افغانستان) شماره دهم - بی تاریخ
سیاسی:
رهنمودهای قیبه عالیقدر آیت‌العظمی منتظری
پیرامون رهنمودهای قیبه عالیقدر
صدمات و برکات انقلاب
چرا ملت افغانستان صلح را نمی‌پذیرد؟
مفهوم سیاست نه شرقی نه غربی، بر حسب یک تحلیل
تعمد احزاب و آثار سوء آن
نقشه‌های استعمار بریتانیا
نامه از یک مجاهد در سنگر
اعلامیه نهضت اسلامی به مناسبت بازگشایی مدارس
پرورش و پاسخ
بر قدرت ایدئولوژی
روز جهانی قدس
استعمار و نقشه‌های شوم آن
چرا ایران به جنگ تحمیلی ادامه می‌دهد و چه سودی از آن می‌برد؟
طرح اصولی اتحاد

● نهضت (نشریه نهضت اسلامی افغانستان) شماره دهم - بی تاریخ
سیاسی:
رهنمودهای قیبه عالیقدر آیت‌العظمی منتظری
پیرامون رهنمودهای قیبه عالیقدر
صدمات و برکات انقلاب
چرا ملت افغانستان صلح را نمی‌پذیرد؟
مفهوم سیاست نه شرقی نه غربی، بر حسب یک تحلیل
تعمد احزاب و آثار سوء آن
نقشه‌های استعمار بریتانیا
نامه از یک مجاهد در سنگر
اعلامیه نهضت اسلامی به مناسبت بازگشایی مدارس
پرورش و پاسخ
بر قدرت ایدئولوژی
روز جهانی قدس
استعمار و نقشه‌های شوم آن
چرا ایران به جنگ تحمیلی ادامه می‌دهد و چه سودی از آن می‌برد؟
طرح اصولی اتحاد

● نهضت (نشریه نهضت اسلامی افغانستان) شماره دهم - بی تاریخ
سیاسی:
رهنمودهای قیبه عالیقدر آیت‌العظمی منتظری
پیرامون رهنمودهای قیبه عالیقدر
صدمات و برکات انقلاب
چرا ملت افغانستان صلح را نمی‌پذیرد؟
مفهوم سیاست نه شرقی نه غربی، بر حسب یک تحلیل
تعمد احزاب و آثار سوء آن
نقشه‌های استعمار بریتانیا
نامه از یک مجاهد در سنگر
اعلامیه نهضت اسلامی به مناسبت بازگشایی مدارس
پرورش و پاسخ
بر قدرت ایدئولوژی
روز جهانی قدس
استعمار و نقشه‌های شوم آن
چرا ایران به جنگ تحمیلی ادامه می‌دهد و چه سودی از آن می‌برد؟
طرح اصولی اتحاد

● نهضت (نشریه نهضت اسلامی افغانستان) شماره دهم - بی تاریخ
سیاسی:
رهنمودهای قیبه عالیقدر آیت‌العظمی منتظری
پیرامون رهنمودهای قیبه عالیقدر
صدمات و برکات انقلاب
چرا ملت افغانستان صلح را نمی‌پذیرد؟
مفهوم سیاست نه شرقی نه غربی، بر حسب یک تحلیل
تعمد احزاب و آثار سوء آن
نقشه‌های استعمار بریتانیا
نامه از یک مجاهد در سنگر
اعلامیه نهضت اسلامی به مناسبت بازگشایی مدارس
پرورش و پاسخ
بر قدرت ایدئولوژی
روز جهانی قدس
استعمار و نقشه‌های شوم آن
چرا ایران به جنگ تحمیلی ادامه می‌دهد و چه سودی از آن می‌برد؟
طرح اصولی اتحاد

● نهضت (نشریه نهضت اسلامی افغانستان) شماره دهم - بی تاریخ
سیاسی:
رهنمودهای قیبه عالیقدر آیت‌العظمی منتظری
پیرامون رهنمودهای قیبه عالیقدر
صدمات و برکات انقلاب
چرا ملت افغانستان صلح را نمی‌پذیرد؟
مفهوم سیاست نه شرقی نه غربی، بر حسب یک تحلیل
تعمد احزاب و آثار سوء آن
نقشه‌های استعمار بریتانیا
نامه از یک مجاهد در سنگر
اعلامیه نهضت اسلامی به مناسبت بازگشایی مدارس
پرورش و پاسخ
بر قدرت ایدئولوژی
روز جهانی قدس
استعمار و نقشه‌های شوم آن
چرا ایران به جنگ تحمیلی ادامه می‌دهد و چه سودی از آن می‌برد؟
طرح اصولی اتحاد

● نهضت (نشریه نهضت اسلامی افغانستان) شماره دهم - بی تاریخ

سیاسی:

اتحاد

دینی - اعتقادی:

عقاید

طلب العلم فریضه

شرایط استجاب دعا

عاشورای حسینی فرا رسید

سرود وحدت

وزمزمه سنگر نشینان

اخبار و گزارشها:

گزارش از مناطق مرکزی آزاد شده

گزارش از جبهات خونین هرات

نگاهی به مطبوعات

یادی از شهید:

حماسه های انقلاب

● فتح ارگان نشرانی ستاد فرماندهی کتل نیروهای مسلح حزب الله افغانستان (شماره نهم، سال دوم، برج سنبله ۱۳۶۸

سیاسی:

حدیث هدایت (کلام امام خمینی)

بیانیه شورای ائتلاف

یادداشت

پیام حزب الله

بیانات برادر مجاهد قاری احمدعلی در جمع مجاهدان حزب الله

مصاحبه اختصاصی با برادر مجاهد عبدالخالق جبرئیلی

نامه جوابیه برادر مجاهد قاری احمدعلی به وزیر مشاور رژیم کابل

پیام مقاومت

نظری به تاریخ افغانستان

گفتگو با فرماندندان

شناخت جنگ افزارها

دینی:

رمز پیروزی اسلام

تکامل اجتماعی

درس از منطق

در وادی ادبیات

اخبار جهادی

اهم اخبار افغانستان

زندگی نامه شهید

دو نمونه از تلاش برای بهبود در مطبوعات حزبی

ناگفته نگذاریم که از میان نشریات حزبی، «پیام مستضعفین» هم از عمر طولانی تری نسبت به سایر نشریات مشابه برخوردار بوده و هم به تدریج از لحاظ کیفیت و محتوا به یکی از نشریات معتبر و قابل مثال مبدل شد. مطالب و موضوعات تاریخی، سیاسی و اعتقادی این نشریه هم از لحاظ پرداخت و ساختار نگارشی و هم از لحاظ معیاری تحقیقی و علمی از کیفیت مطلوبی نسبت به سایر نشریات هم سنخ خود برخوردار گردیده بود. کادر تحصیل کرده و مخصوصاً وجود سرور دانش

به عنوان مسئول این نشریه، عامل اصلی بهبود کیفیت آن بوده است. از دیگر نشریات حزبی که به تدریج توانست به کیفیت و کمیت خود بیفزاید، «استقامت» ارگان نشرانی حزب حرکت اسلامی بود. این نشریه با درج مطالبی از آیه الله محسنی در ابعاد مختلف دینی، فلسفی و اعتقادی از اعتباری در میان مخاطبان خود برخوردار گردید. از طرحها و ابتکارهای این نشریه چاپ کاریکاتور در پشت جلد هر شماره بود. البته این کاریکاتورها اکثراً سیاسی و از لحاظ اجرا و پیامگذاری ضعیف بودند، ولی توجه به این بُعد از هنر در یک نشریه حزبی و سیاسی امر تازه‌ای به شمار می‌رفت.

مطبوعات مهاجرین از ۱۳۶۸ - ۱۳۷۸؛ امیدها و گام‌های جدید

از سال ۱۳۶۸ در تحول مهم و سرنوشت‌ساز در زندگی سیاسی، اجتماعی و فرهنگی جامعه مهاجرین مقیم ایران رخ نمود؛ یکی ادغام گروه‌های سیاسی شیعی و ظهور «حزب وحدت» در نتیجه این ادغام بود و دیگر، بلوغ و ظهور استعدادهای ادبی و پیدایش جریان شعر و شاعران مقاومت. همزمانی این دو پدیده، تأثیر شگرفی برگزیده فرهنگی اهالی قلم، اندیشه و مطبوعات بر جای گذاشت.

تشکیل حزب وحدت، موجب همسوس شدن گرایش‌ها و علائق سیاسی بخش عظیمی از صاحبان قلم و اهالی فرهنگ و ادبیات گردید و متقابلاً فرایند این حادثه در عرصه مطبوعات و فعالیت‌های نشرانی و تغذیه و تعامل فکری - فرهنگی آن‌ها از جانب فرهنگیان و اصحاب قلم و ادبیات، به شکل یک موج بالنده و تأثیرگذار، بروز کرد.

از سال ۱۳۶۸ تا ۱۳۷۳ دوره آرامی، همسویی و همنوایی در عرصه کارهای فرهنگی و مطبوعاتی و دوره همکاری و خوش بینی نیروهای فرهنگی و اهل ذوق با نشریات حزبی و پدیده‌های سیاسی است. «هفته نامه وحدت» ارگان مهم نشرانی حزب وحدت، عرصه ارائه نوشته‌ها، آثار ادبی و محل طرح اندیشه‌ها و مطرح شدن شاعران، قصه‌نویسان، فرهنگیان و هنرمندان است. این تعامل و همکاری، هم به گسترش و پیدایش استعدادهای جدید و شناسایی و تثبیت عنصر ادبیات و عناصر ادبی و فرهنگی و هنرمند در جامعه و حوزه فرهنگی کمک مؤثر و شایانی می‌کند و هم به غنای و همگانی شدن توجه جامعه فرهنگی به هفته نامه وحدت منجر می‌شود.

نیسان آندیشسه

تا قبل از سال ۶۸ و به میدان آمدن هفته نامه وحدت، نیروهای فرهنگی کمتر در صحنه و صفحه مطبوعات حزبی ظاهر می‌شدند. اما با ظهور این هفته نامه و اهتمام مسؤولان آن به ایجاد ارتباط روشن با نیروهای فرهنگی و اصحاب ادبیات، این نشریه محل عرضه آثار نیروهای فرهنگی، شاعران و قصه‌نویسان شد. با اختصاص یافتن صفحه‌ای ثابت برای ادبیات و واگذاری مسؤلیت آن به نیروهای شاعر و قصه‌نویس در این نشریه، فضایی تازه و جدی در همکاری نیروهای فرهنگی با هفته نامه گشوده شد. چاپ شعرهای از شاعران مقاومت، چاپ داستان و ترتیب مصاحبه و معرفی شاعران، قصه‌نویسان و هنرمندان، عرضه مطبوعات را برای پرورش ادبیات مقاومت و معرفی و مطرح شدن آن به مردم و جامعه فرهنگی فراهم آورد. ترتیب اولین میزگرد فرهنگی، ادبی با شرکت شاعران مطرح مقاومت آقایان سیدابو طالب مظفری، محمدکاظم کاظمی، محمدشریف

نشریات دهه شصت چنانچه گفته

شده، عمدتاً حزبی، سیاسی و وابسته

به گروه‌ها و احزاب سیاسی بودند، اما

ویژگی مهم مطبوعات دهه هفتاد،

پرنگ شدن نقش نیروهای مستقل و

فرهنگی در تأسیس و تغذیه نشریات

این دهه است.

سعیدی و فضل الله قدسی و چاپ آن در چند قسمت این نشریه نمونه و سرآغازی شد برای معرفی و حضور شاعران در میان مردم. از این رو باید هفته نامه وحدت را اولین پایه‌گاه و رسانه فرهنگی در جهت مردمی شدن ادبیات و معرفی و گسترش پدیده ادبیات در جامعه فرهنگی و در میان مردم دانست.

در میان توده‌ها نیز به دلیل وضعیت خاص سیاسی و گسترش و پرورش احساسات مذهبی و قومی، هفته نامه وحدت در این دوره شمار وسیعی از مخاطبان را به خود معطوف می‌دارد. مجموعه این پارامترها موجب می‌گردد که در دوره پنج‌ساله یکپارچگی و حضور حزب وحدت در صحنه‌های سیاسی مخصوصاً در غرب کابل، این هفته نامه در سطح مهاجرین مقیم ایران به عنوان تنها جریان رسمی، پرشمار، مؤثر و مورد اطمینان مطبوعاتی مطرح و مورد توجه بوده باشد.

از سال ۱۳۷۳ تا سال ۱۳۷۸ فعالیت‌های مطبوعاتی در میان مهاجرین اوج و تپش تازه‌ای پیدا می‌کند. در این فاصله پنج‌ساله دو گونه از نشریات به فعالیت آغاز کردند و کار خود را ادامه دادند. گونه اول، نشریات حزبی و جناحی بودند، به این معنی که با تقسیم حزب وحدت به دو جناح، هر کدام از جناح‌ها دارای نشریه‌ای مخصوص به خود شدند. جناحی از این حزب، به رهبری محمد کریم خلیلی به حیات هفته نامه وحدت ادامه داد و جناح دیگری به رهبری محمد اکبری، «بنیاد وحدت» را تأسیس نمود.

نشریات حزبی پس از وقوع تنش‌ها و چالش‌های سیاسی میان احزاب، عرصه ترویج و تبلیغ جنگدنگی‌ها، بدخواهی‌ها و بدبینی‌های سیاسی و اجتماعی میان مردم و هواخواهان آن‌ها گردید. هفته نامه وحدت، بنیاد وحدت و فجر امید - ارگان‌های نشرانی دو جناح حزب وحدت و حرکت اسلامی - میداندار این بدخواهی‌ها شدند. این نشریات علی‌رغم بهبود کیفی و فنی در محتوا و شکل، قسمت اعظم همت و اهمیت فعالیت‌های مطبوعاتی خود را در حملات تبلیغاتی علیه همدیگر، تبلیغ از مرام‌ها و فعالیت‌های حزبی و توجیه عملکردهای سیاسی و وزمزمه ریحان و ترویج خشونت‌های مطبوعاتی فرار دادند. با وجود این، رقابت و تقابل این نشریات، به تلاش و تکاپوی آن‌ها در جهت بهتر شدن و نزدیک شدن به ساختارهای نسبتاً مطلوب مطبوعاتی منجر گردید.

گونه دیگری، نشریات مستقل و غیروابسته به احزاب در این دوره است. حضور و ظهور این گونه نشریات که عمدتاً از سال ۷۳ تا ۷۸ صورت گرفته، موجب گردیده که آق‌ها و امیدهای روشنی در کارنامه فعالیت‌های مطبوعاتی مهاجرین و فراتر از آن در سطح جامعه فرهنگی افغانستان گشوده شود.

تأسیس «مرکز فرهنگی نویسندگان افغانستان» از سوی عده‌ای از اصحاب قلم و اندیشه در قم و در سال ۱۳۷۲ و انتشار کتاب‌های مختلف در موضوعات تاریخی، سیاسی، فرهنگی و ادبی و چاپ و انتشار فصلنامه «زین تحقیقی - پژوهشی - سراج» گام و الگویی روشنی بود در حوزه کارهای فرهنگی و مطبوعاتی. مجله سراج با پرداختن به موضوعات پایه‌ای تاریخی، سیاسی، فرهنگی، کلامی و اعتقادی با روش و پرداخت تحقیقی، علمی و مستقل توانست تجربه موفق و مقبولی از کوشش‌های فرهنگی - مطبوعاتی در این عرصه را ارائه دهد.

کار مهم و مؤثر دیگر این مرکز، تأسیس یک مجله تخصصی در زمینه هنر و ادبیات به نام «دژ دزی» در سال ۱۳۷۶ بود. این مجله در واقع الگو و سرآغازی شد برای بعضی نشریات و مجلات فرهنگی و مستقل دیگر در عرصه مطبوعات مهاجرین. تخصصی بودن، نوآوری در سوزهایابی، پرداخت و ساختار زین مطالب و مقالات، صفحه‌آرایی مطلوب و مقبول، استفاده از طرح‌های هنری برای مطالب داخلی، طرح جلد‌های مناسب و زیبا از جمله ویژگی‌های منحصر به فرد این مجله است که آن را در زمره مطبوعات حرفه‌ای قرار داده است.

از سال ۱۳۷۳ یک همت و انگیزه عمومی برای ایجاد نشریات مستقل در میان نیروهای فرهنگی به وجود آمد. هر چند انگیزه‌ها و اهداف مختلف و متنوعی در تشکیل و تأسیس این نشریات نقش داشته است، اما آنچه از فرایند این رویکرد جدی و جدید در حوزه فرهنگی جامعه مهاجرین بر جای مانده، گسترش رقابت‌های نسبتاً سالم فرهنگی، توسعه روح و سطوح داده‌های فرهنگی، پرورش و پیدایش استعدادهای جدید فکری ادبی و هنری، اهمیت دادن به تولید و تعامل مطبوعاتی و گرایش و پیش به سوی کیفی و مطلوب شدن مطبوعات و فعالیت‌های مطبوعاتی بوده است.

به طور کلی مطبوعات دهه هفتاد دارای ویژگی‌ها و کاربری‌های ارزنده‌ای هستند که می‌توان این ویژگی‌ها را در محورها و نمادهای ذیل مثال زد.

جریانی شدن مطبوعات

نشریات دهه شصت چنانچه گفته شده، عمدتاً حزبی، سیاسی و وابسته به گروه‌ها و احزاب سیاسی بودند، اما ویژگی مهم مطبوعات دهه هفتاد، پرنگ شدن نقش نیروهای مستقل و فرهنگی در تأسیس و تغذیه نشریات این دهه است. در این مقطع از فعالیت‌های مطبوعاتی، نوعی گریز از سیاست و گرایش‌های حزبی در میان نیروهای فرهنگی دیده می‌شود. اغلب نشریات که به خصوص از ۱۳۷۳ به بعد وارد میدان می‌شوند، می‌کوشند با شعار و گرایش تیره‌آمیز از احزاب، خود را مستقل بنمایانند. گرچه بسیاری از این نشریات به‌طور غیرمنتظره متأثر و یا متأمل به سیاست و خط سیاسی خاصی هستند، اما در عرصه فعالیت‌های مطبوعاتی خود، حداقل به ششج سیاسی و یا تبلیغ منتقدان آرمان‌ها و گرایش‌های خاص حزبی نمی‌پردازند. این گونه نشریات بیشتر از سوی مراکز فرهنگی و مجموعه‌های فکری نشر می‌شوند. در جدول

